

Qoturluq (Kliniki təzahür. Diaqnostika. Müalicə)

Qoturluq-dərinin yoluxucu parazitar xəstəliyidir. Xəstəlik qoturluq gənəsi ilə yoluxma nəticəsində baş verir və dəri örtüyündə gücə qaşınmaları, qoşa papulo-vezikulalar, ekskoriyasiyalar və qoturluq yolları ilə müşayiət olunur.

Qoturluğun əsas klinik simptomları:

sutkanın axşam və gecə vaxtlarında güclənən qaşınma;

- qoturluq yollarının olması;

səpgilərin polimorfizmi (papula, vezikula, eroziya, hemorragik qartmaqlar, ekskoriyasiya); səpgilərin xarakterik lokalizasiyası (əl barmaqlar arasındakı büküşləri, mil bilək oynaqı nahiyələri, dirsək büküşləri, qarnın ön, yan səthləri, qadınlarda süd vəziləri).

Qaşınma xəstəliyin əsas subyektiv simptomudur və praktik olaraq bütün qoturluq xəstələrində qeyd olunur. Qaşınma güclü və orta dərəcəli ola bilər. O, iki xarakter əlamətə malikdir:

Əsasən gecə və yuxu zamanı meydana çıxır, amma bəzən bütün sutka ərzində ola bilər, çox vaxt güclü olur və normal yuxuya mane olur; qaşınma dərinin müəyyən nahiyələrində ola bilər və ya başın tükli hissəsi və üz dərisi istisna olmaqla bütün dəri örtüyünə yayıla bilər; qruplaşmış qaşınmadır ailənin və ya kollektivin bir neçə nümayəndəsini zədələyə bilər.

Gecə qaşınmanın güclənməsi gənələrin həyat ritminin gecələr sürətlənməsi ilə əlaqələndirilir. Qoturluqda qaşınmanın əmələ gəlmə mexanizmi tam aydınlaşdırılmamışdır. Belə hesab edilir ki, qaşınma gənəyə və onun həyat fəaliyyəti məhsullarına orqanizmin sensibilizasiyası ilə əlaqədardır. Bəzi müəlliflər hesab edirlər ki, qaşınmanın əmələ gəlməsi gənənin ekskrementləri ilə əlaqədardır. Başqa bir nəzəriyyəyə əsasən qaşınma gənənin hərəkəti, zamanı sinir uclarının qıcıqlanmasının nəticəsidir.

Qoturluq yolu qoturluq xəstəliyini qaşınan dermatozlardan fərqləndirən əsas diaqnostik əlamətdir. Dəri səviyyəsindən bir az yüksələn ağ və ya çirkli boz rəngli, düz və ya əyilmiş, 1mm-dən bir neçə sm-ə qədər olan qoturluq yolları daha tipik sayılır. Dişi gənə qoturluq yolunu epidermisin buynuz qatında açır. Qoturluq yolunun bir ucunda (kor uc) işıq keçirən şişkinlik - akarioz qovuqucuq qeyd olunur ki, bu qovuqucuqda adətən dişi

gənə yerləşir. Qoturluq yolunun üç klinik variantı var. Bunlar bir-birindən qoturluq yolla rında rast gəlinən morfoloji elementlər və onların möhtəviyyəti ilə fərqlənirlər.

Qoturluğun klinik şəkli üçün səpgilərin polimorfizmi xarakterikdir. Qoturluqda birincili morfoloji elementlər gövdənin və ətrafları dərində olan papulalar və əl barmaqlarında təcrid olunmuş vezikulalarla xarakterizə olunur. İkincili morfoloji elementlər nöqtəvi qanlı qartmaq və eroziyalarla özünü biruzə verir. Papullar qoturluğun ikinci əsas diaqnostik əlamətidir, onlar başqa səpgilərə nisbətən daha çox müşahidə olunur. Vezikulaların xarakterik əlaməti onların az miqdarda, təcrid olunmuş lokalizasiyaya malik olması və daha çox əllərdə rast gəlinməsidir. Barmaqlar arasındakı büküşlərdə rast gəlinən vezikullar qoturluğun patognomik əlamətidir. Qaşınma nəticəsində eroziyalar, qanlı qartmaqlar, xəttvari qaşınma izləri əmələ gəlir. Ətraflar boyunca xəttvari yerləşən iri hemorragik qanlı qartmaqları əlavə diaqnostik əlamət hesab etmək olar.

Qorçakov simptomu - dirsəklərdə və onların ətrafında nöqtəvi qanlı qartmaqların olması və həmçinin Ardi simptomu - dirsəklərin açıq səthlərində impetiqolaşmış elementlərin olması qoturluq üçün tipik hal sayılır. Sağrı büküşlərində və omaya keçən nahiyədə impetiginoz elementlər, qovucucu və qartmaqların olması "üçbucaq simptomu" adlanır.

Qoturluqda səpgilərin sevimli lokalizasiyası: barmaqlar arasındakı büküşlər, mil-bilək oynaq nahiyəsi, dirsəklərin açıq səthi, göbək nahiyəsi qarın divarının ön və yan nahiyəsi, bel, sağrı, kişilərdə xarici cinsiyyət orqanları, qadınlarda süd vəziləri sayılır. Kişi cinsiyyət ÜZVünün başında yerləşən bərk qırmızı pruriginoz papulalar kişilərdə qoturluğun dəqiq əlaməti sayılır.

Diaqnostika

Qoturluğun klinik və epidemioloji diaqnozu laborator metodlarla təsdiqlənməlidir, bu zaman məqsəd törədiciyin aşkarlanmasıdır. Qoturluğun laborator diaqnostikası üçün aşağıdakı metoddan istifadə olunur; gənənin iynə ilə xaric olunması; nazik kəsiklərin aparılması metodu; qansız sınıntı; qan əmələ gəlməsi ilə sınıntı; mineral yağla sınıntı; dərinin qələvilərlə buxarlanması; süd turşusu istifadə etməklə ekspress diaqnostika.

Müalicə

Qoturluq xəstəliyinin müalicəsi akarisit preparatların köməyi ilə törədiciyin məhvinə yönəldilmişdir. İdeal qoturluq əleyhinə vasitələr aşağıdakı şərtlərə cavab verməlidir:

- gənəyə və onun yumurtalarına eyni effektiv təsir göstərməlidir; hətta requlyar istifadə olunması zamanı minimal sensibilizə edici və qıcıqlandırıcı əlavə təsirlərə malik olmalıdır;
- dəri örtüyündən daxilə keçən zaman orqanizmdən tez xaric olmalıdır, yəni qoturluq əleyhi preparatların ümumi toksikliyi çox az olmalıdır;
- istifadə qaydası çox sadə olmalıdır və bu qayda dəqiq göstərilməlidir;

-kosmetik nöqteyi nəzərdən lazımı qədər xoş olmalıdır: iyi olmamalıdır, geyimləri çirkləndirməməlidir.

Qoturluğun müalicəsi üçün müxtəlif preparatlar təqdim olunur: kükürd məlhəmi, Vilkinson məlhəmi, Xelmerix məlhəmi, Fleminqs məhlulu, Mur və Elers mayeləri, Milian pastası, kreolin, lizol məhlulları, təmiz qatran, etilenqlikol, benzoy efiri və s.Son zamanlara qədər qeyri-dərman preparatları, məsələn, kerosin, benzin, mazut, avtol, çiy neft, kül istifadə olunurdu. 1938-ci ildən bir-birinin ardınca kəşf edilmiş benzil benzoat (1936), D.D.T. (1946), krotamiton (1949), lindan (1959), spreqal (1984) kimi preparatların kəşfi nəticəsində qoturluğun müalicəsində yeni era açıldı.

İndiki zamanda qoturluğun terapevtik müalicəsində ümumi tək bir fikir əldə olunmamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, satılan dərman preparatlarında onların dozaları lazım olan terapevtik tələbatdan çoxdur.Qoturluq xəstələrinin müalicəsində ümumu qaydalara riayət etmək lazımdır:

- təkcə zədələnmiş nahiyəyə yox bütün bədənə dərman sürtmək lazımdır: preparat nazik qatla çəkilməlidir, əllərin, ayaqların, barmaqlararası büküşlərin, qoltuqaltı çuxurlann, xayalann və aralığın dərisinin dərmanlanmasına xüsusi diqqət ayırmaq lazımdır;
- preparatın gözə və selikli qişalara düşməsindən qaçmaq lazımdır;
- dozalarına həddən çox olmamalıdır: qoturluq əleyhinə preparatlarla eyni zamanda digər yerli preparatlar istifadə olunmamalıdır;
- ağırlaşmış qoturluqda əvvəlcə zədələnmiş dərini dərmanlamaq lazımdır,ikincili infeksiyanın müalicəsində antiseptiklərdən və ümumi terapiyadan istifadə olunur.

